

MÁRCIUSI NAPLÓ 2013

Hatvanöt évig tanítottam. Most abbahagyom

Bejelentettem a héten, a dékánunknak jelentettem, hogy ne számoljon velem a következő tanévben, ne Kőrösön, a főiskolán, abbahagyom a szerződéses, rendszeres, szerdai napokra eső tanítást.

Nem, nem fáradtam el, most is szeretem a „játszótársaimat”, a diákjaimat, meg a munkámat, de el kellett jutnom odáig, hogy azt mondjam, elég volt. Elég volt abból, hogy úgy rendezzem a színpadi együttesem produkcióit, hogy – indokoltan – nincs jelen mindenki. Már pedig ez történik. Az egyik a gyakorló tanítására készül, a másik szociálismunkás jelöltként intézményt látogat, a harmadik a kántorokkal vizitál. Igaz, így, töredékesen is jól érezzük magunkat, drámapedagógiázunk, egyéni és kiscsoportos foglalkozásokat tartok, de új produkcióra, olyanra, amely engem-magamat is lelkesítene, hézagos jelenléttel nem keríthetek sort. Akkor pedig minek szerdázok! A tanítást, a nevelést, a rendezést én mindig alkotásnak tekintetem. Ez így csak variáció régi témákra.

A feleségem egyébként is régóta fűjja: illik abbahagyni.

Mindenesetre, most hogy döntésre jutottam magammal, s közöltem Szenczi Árpáddal az elhatározásomat, majd ballagtam kifelé az állomásra, ráértem tűnődni. Te jó ég – mondtam magamnak –, már hatvanöt éve tanítasz, húszéves korod óta!

Eddig sohse számoltam utána. Annak se, hogy itt, Kőrösön, a főiskolán magán meg huszonhárom éve.

- Tibor, ez azért nem semmi – folytattam magammal a beszélgetést -, ezt nem sokan csinálják utánad! És egyébként is, ahogy a Példabeszédek Könyvében olvashatod, ideje vagyon mindennek.

Magamat megjutalmazandó, mindazonáltal betértem az állomás melletti kocsmába, a Gödörbe, s kivételesen nem unikumot és sört ittam, hanem egy hosszúlépést. Szomjasnak éreztem magam. Kiszikkasztott volna a hatvanhárom év? Á, nem, csak a két kilométeres gyaloglás, a főiskolától az állomásig.

Ferenc pápa mondta

Ez a Ferenc pápa derék embernek látszik. A feleségem hallotta a minap a Katolikus Rádióban, hogy azt említette volna egy prédikációjában, melyben a pénzimádatot ostorozta, hogy volt neki egy nagymamája, aki mindig azt mondogatta, s ő azt jól megjegyezte, hogy „a szemfedőnek nincs zsebe, hogy azt magunkkal tudnánk vinni”. Jó mondás, Jézus is mondhatta volna. Bár nem tudom, szokás volt-e zsidóknál szemfedőt teríteni a halottra.

Csak munka nélkül ne!

„A munkabér a munkaerő ára, cincog zsebünkben, úgy megyünk haza” - fogalmazza meg a marxista tételt József Attila az egyik osztályharcos versében. A cincogó, kizsákmányolt létállapot is jobb lehet - mondom én most -, mint a munkanélküli tengődés, vagy akár a segélyen élés. Ez utóbbiak előbb-utóbb megbetegítenek, depresszióssá tesznek, narkóssá erőtléneket, szétmarják egyéniségünk legjobb tulajdonságait, alkoholistává betegítenek, társadalmon kívülivé zülleszteneket, alkalmasint amorálissá. Tartósítják a feleslegesség érzést, gyarapítják a csellengők, a csőlakók, a jövőtleneket, a mindegy minden életfilozófiát vallók, az öngyilkosok számát.

Szerencsére akadnak, akik kibírják a „majd telefonálunk” megaláztatását is, a „sajnos nincs munka” elutasítást is, akik küzdenek a fennmaradásért.

Ismeretségi körömben hárman is vannak, akiket keserít, hogy a létszámfelettség státuszába kerültek. Az egyik tiszakürti ifjú ember, miután megszűnt a munkája, miután felmondtak neki, egy hónapon át nem jött ki a házából, nem akart embereket látni. Képtelen volt feldolgozni: mért őt szúrták ki?

De a többiek sem rebegnek hálát a hatalom tehetetlen urainak – több, diplomás, nyelveken beszélő értelmiségiről van szó -, azoknak, akikről azt írta József Attila, hogy „szívére veszi gondunk, terhünk, vállára venni nem bolond”; a milliárdos demokratáknak, az aluszékony és jó fizetésű képviselőknek, a gazdag filantrópoknak, azoknak, akik a munkához való jogot képtelenek biztosítani a törekvő, jobb sorsot érdemlő állampolgárnak.

Egy életet (szinte már) leélttem, mi mindent meg nem éltem, de hogy odáig jussak, hogy azért kelljen imádkoznom, hogy add Istenem, legyen a jövőben bőségesen munkaalkalom, ahol kizsákmányolhatják az unokáimat, a dedunokáimat, nem baj, ez nem baj, de dolgozhassanak - azt már remélni sem merném, hogy ők zsákmányolnának ki másokat! -, a lényeg, hogy soha munka nélkül ne maradjanak! Ámen.

Megengedhetem magamnak, hogy ingyen dolgozzam

Már megengedhetem magamnak, hogy ingyen dolgozzam, ha kedvem van hozzá. Vagy ne dolgozzam, ha nincs kedvem hozzá. A minapában hívtak zsűrizni. Színjatszókát. Köszönöm, mondtam, csinálja más. Egy nyugdíjas társaság viszont tudni kívánta, mi fán terem az a drámapedagógia. Mentem. S mintha értették volna. És jól beszélgettünk. Kaptam két könyvet. Meg szeretetet. És ismét bemutatom a Pál drámámat, Kecskeméten meg Érden. Már előre örülök.

Három évvel ezelőtt, jól emlékszem, az egyetem, másokkal egyetemben ugyan, de lecsökkentette az óradíjamat. Felháborodtam, tiltakoztam. Nem az anyagi kár miatt. Ők is tudták, én is tudtam, mit érek. Úgy éreztem, szakmai értékemet erodálják ezzel. Nem tűrhettem. Korrigáltak aztán, de a túske helye maradt. Ha azt mondják, nincs pénzünk testvér, de a munkádra szükség volna, ingyen teszem a dolgom.

Régen sem kérdeztem, egy-egy alkalmi felkérés során sem, hogy mennyit fizetnek. Azt sem közöltem, mi volna az igényem. Most viszont, hogy csak úgy, szerelemből tehetem a dolgom, ingyen végezhetem a feladatomat! Micsoda felszabadultság, micsoda könnyűség!

Kiktől tanulunk

Szokolay Balázs zongoraművész, jelenleg Weimarban tanít, vele beszélgetek a Bartók Rádióban. Terveiről szólt, meg arról, hogy kedveli Weimart, s nemcsak azért, mivel jó hangulatú kis város, hanem mert meg is fizetik a munkáját; el kell tartania ugye a családját, két gyereke van. Elmondta még, hogy milyen hamar kezdte a zenélést, s hogy milyen kitűnő tanárai voltak, kiktől tanult. Vártam, hogy majdcsak megemlíti az édesapját is, a zeneszerző Szokolay Sándort, hogy talán tőle is tanult valamit. De nem, őt nem emlegette.

Két ízben volt módomban beszélni, beszélgetni - évekkel ezelőtt – a zeneszerzővel, s bármiről is szóltunk akkor, el nem mulasztotta volna, hogy ne említse az ő fiaskáját, a tehetséges Balázst. Arra is emlékszem, hogy Szokolay Sándor még az édesapját is kiteregette a homályból, az orosházi énektanárt, Bálint bácsit, Balázs nagyapját, akit még én is ismertem.

Friss még az élmény

Részben új hallgatókkal színjáték felújításra készülök. *Megyek hídon által*, ez a címe a szerkesztett műsornak. (Közben hoztam meg a döntést, hogy ez az utolsó félévem, ebből következik, hogy ez lesz az utolsó itteni munkám is. A búcsúelőadásunk.) S közben elemzünk. Ahogy én szoktam. Élvezem, ahogy ráéreznek a mondandóra, ahogy egyszer csak övéké a szöveg.

A színjáték irodalmi anyagát úgy válogattam, hogy a versek, novellák segítsék őket majdani pedagógiai munkájukban. Tanítók lesznek. Kell ugye, hogy értsék a gyereket, kell, hogy értsék a kamaszt, s kell, hogy értsék a felnőttet, a szülőt. A szövegek, melyeket *Szabó Lőrincről, Weöres Sándortól, Lázár Ervintől* válogattam, s melyeket a kompozíción belül nekik kell tolmácsolniuk, ilyenek, üzenethordozók. Mindenekelőtt bennük kell, hogy megszülessék az ahá-élmény, egyébként miként várhatnám el, hogy a nézőtéren ülők az ő hullámhosszokra kerüljenek! Az úgynevezett drámás, élményközpontú módszerrel közelítek hát a művekhez, s ha jól tesszük a dolgunkat, érezni lehet, hogy az övéké az alkotás. Nemcsak a szöveg, de a szöveg mögötti világ is.

Én most efféle jóérzéssel fejezem be a foglalkozást.

Ide másolok egy Weöres-verset. Szerepel a színjátékomban.

S most tőled kérdezem olvasó: Mit mond neked ez a vers? Mit szeretnél, ha mondana másoknak? Mit tennél, hogy ezek a mások megtalálják a költeményben a maguk üzenetét?

Faiskola

Rég úgy képzeltem a faiskolát,
hogy fatanárhoz jár sok fadiák

Fapadsorokban ülnek valahányan,
akár egy közönséges iskolában,

de fatízpercben igazi helyett
esznek fakolbászt, isznak fatejet.

Fafiúk robognak fafolyosón,
s fakislányok tárgyalnak kuncogón

és el nem árulnák fatitkukat,
bármily kíváncsi a fafiú had.

De ha faestén fölkel a fahold,
a favant fölcseréli a favolt,

mert azt álmodják, hogy többé sohse fák,
csupa valódi hús-vér kisdíák.

Lehet, hogy rosszul hallottam

Régen úgy képzeltem az áramhiányt – falusi gyerek vagyok –, hogy ha nincs villany, előszedjük a tartalékgyertyát és beszélgetünk, és mosunk a két kezünkkel. Ha meg főzni akarunk, hát főzünk. De hogy meleg ételt valamiféle központból várnánk, ilyet elképzelni sem tudtam.

Most meg mit hallok! Szabolcsi kisközségekbe viszik a főtt ételt, most, hogy pár napja nincs villany, nehogy már meleg eledel nélkül maradjanak szegények. Csak nem azt akarják velem elhitetni, hogy a szegénynek mondott szabolcsi községekben, áramos időkben a mindennapi ebéd villanytűzhelyen vagy villanyrezsón szokott volt elkészülni! Mert tételezzük fel, hogy gáz sincs, sparthert sincs, amin lehetne melegíteni, de pár darab gezemice, papír, csutka, deszkadarabka csak van, azt még a hótól eltakarított udvarszegletben is meg lehet gyújtani, aztán már csak két téglá kell, meg fölé lábas vagy kiskondér, és lehet ebédet készíteni.

Nem akarom hinni, hogy ennyire elkényelmesedett volna ez a falusi szegény nép, hogy azt várná, majdcsak az ölébe pottyan ez meg az, segélyecske, áram nélküli időkben meg meleg ételecske!

A hátrányból általában kreativitás szokott kovácsolódni.

Miket nem tanulunk

Budapesti egyetemistákat teszteltek. Azt kérdezte – gondolom – a szociológus, mondanák meg, melyik tenger határolja Csehországot. Többen bájosan vagy

kínosan mosolyogtak, s terjengették a kezüket, hogy nem tudják. Egy fiatalember találgatni kezdett, aztán abbahagyta. Akadt, aki tudta, hogy Csehországnak nincs tengere. Több kérdés volt még, nem is beugrató. Az egyetemisták válasza hasonló volt az említetthez.

Valamikor kárörvendve mulattunk azon, hogy az amerikai egyetemisták mi mindent nem tudnak, mi mindent, amit a mi középiskolásaink, akik érettségiztek, játszva közölnek.

De hát a televíziós kvíz játékoknál is tapasztalhatjuk, mi mindenre nem képesek már válaszolni a fiatalok. Ugyancsak megterebélyesedett a fekete lyuk az úgynevezett általános műveltségen.

Közeledünk nyugathoz

Vajh, mi az oka? Csak nem a másféle pedagógiai szemlélet, szemléletünk, a módszerek, módszereink?

Egyelőre kerülöm a választ.

Amit az „úrfikorról” gondolok

Kiszámíthatóan élni, ennek tetszett lenni az életelvnek, írja Krúdy úr, az ő boldogult úrfikorában. De az elvet, s annak gyakorlatát 1929-re, mikor a cikket írja, melyre hivatkozom, már nyomokban sem találja. Ezt is Krúdy úr írja.

Milyen érdekes, én meg úgy emlékszem vissza falusi gyermekkoromra, boldogult úrfikoromra - az ezerkilencszázharmincas évekre, hogy akkor még lehetett kiszámíthatóan élni. Az író hajtósnak, tempósnak, hektikusnak mondott férfikora nekem bizony a beszabályozott, biztonságos „úrfikor”.

Gyerekként, kamaszként tudtam, hogy apám tanítói fizetése mire elég, de azt is, hogy az a fizetés minden hónapban a rendelkezésére áll. Tudtam, hogy azért kell igyekezettel tanulnom, hogy kevesebb tandíjat fizessünk. Tudtam, hogy minden vasárnap beharangoznak, s anyánk minden vasárnap elindít a templomba. Tudtam hogy istentisztelet után vár otthon a finom ebéd, mindig húsleves sárgarépával és rántott hús vagy rántott csirke. Tudtam, hogy minden tavasszal veteményezünk, és esténként felgyullad a petróleumlámpa vagy a maxim-lámpa. Tudtam, hogy kikhez megyünk névnapot köszönteni, és ki jön hozzánk Béla-napra. Azt is tudtam, hogy esténként körbeüljük a nagy asztalt és öten, apánk, anyánk és a három fiú olvasunk, beszélgetünk, vagy malmozunk. Tudtam, hogy anyánk háromhetenként süt kenyeret, s akkor lángosos reggelit eszünk. Tudtam, hogy karácsonyra biztosan kapunk könyv-ajándékot és januárban meg disznót ölünk. Azt is, kiknek küldünk kóstolót, s hogy akiknek küldünk, azok biztosan viszonozzák. Tudtam, hogy kik kapnak a szüleimtől üdvözlőlapot, s azt is, hogy kiktől kapunk mi.

A dolgok *kiszámíthatóak* voltak.

Tanulságos történetek vagy mik

Papokról olvasok mostanában, erdélyiekről, katolikusokról, reformátusokról, akik egy dologban hasonlóak, mindnyájan nevelnek és építenek: gyülekezetet, egyházat, árvaházat, szeretetotthon. Mind tudják, mért élnek, mindnek van zsinórmértéke, mind tudják, miért érdemes áldozatot hozni. Ezeket az embereket szeretem, az ilyen embereket szeretem.

*

Azt mondja az egyik tanítványom, hitoktató, hogy neki elege volt a kolduséletből, úgy döntött, kimegy Angliába szerencsét próbálni. Most Belfastban dolgozik. Rakodómunkás. Harmadmagával bérel albérletet, tizenkét órázik négy napon át, többet nem lehet bírni, olyan nehéz a munka, de tud hazaküldeni havi 100000 forintot, itthoni adósságai törlesztésére, s ha szerencséje van, félretesz még 50 ezret.

Rabszolgamunka, lent van, lentebb már nem is lehetne, mondja, de nem iszik, nem drogozik, a munkaadóinak szót fogad, így van perspektívája.

*

Barátom, előadóművész, szögre akasztotta hivatását, nem hajlandó többet fellépni. Nincs értelme, mondja. Ő csalódott. Az emberekben és az emberiségben is. A világ nem megy előre. S akkor minek. A világ megválthatatlan.

*

A facebookra feltett két képet az egyik unoka-vőm. Az egyikén sárkányt eregetek Levente nevű dédunokámmal, a másikon ölben tartom Gergőt, a másféléves leszármazottamat. Nem emlékszem, hogy valaminek is lett volna ekkora sikere mostanában a velem kapcsolatos történések folyamatában, mint a két képnek, noha nem kellett mást tennem, mint a képen lennem a két pompás gyerekkel. Soha ennyi dicséret. Több mint százan reagáltak, s írtak kedves mondatokat. A képeket egyébként az apuka, az unokám férje, Fáber Dávid készítette.

*

Kezemben az új útlevél. Ha nem járnék át Kárpátaljára, nagyapám sírjához, ki sem váltom. Minek.

Nézem a fényképet, a tíz évvel ezelőttest a régiben, meg a mostanit az újban. Tagadhatatlanul én vagyok mind a kettőn. Csak a mostani megterhelődött tíz évvel. Ez azért látszik. Nem nagyon, de látszik.

Új útlevél már nem lesz. Igazolványkép sem.

Az útlevél érvényességi ideje: 2023. márc.13.

*

Mostanában, hogy többet járok kórtermekben, s módomban van látni tehetetlen öregeket kiszolgáltatott állapotban, gyakorta jut eszembe *Márai Sándor* egy Naplóbéli szövege – ő is idézi egy öreg, német sebészprofesszortól: „*Egy napon megérkezik a vonat, be kell szállni, és el kell utazni. Ez rendben van. Csak nem szeretnék sokáig állongani a cúgos peronon.*”

Csak a derű óráit számláltuk

„*Csak a derű óráit számolom*”, embléma gyanánt ezt tűzhattük volna ki a Kuckónk ajtajára, a körbeülős kuckónk alkalmából, mivel akik vallottunk a közösségünk színe előtt az elmúlt évi örömeinkről, zömében hatvan körüliek, mind arról szóltunk, hogy nincs nagyobb boldogság, mint várni, hogy megszülessen a mű, mindenekelőtt az élet, az unoka. Meg a másfajta mű. S ha megszületett, akkor annak örülni. S az elmúlt évben sokunknak volt örvendezni valója. Jöttek gyerekek, jöttek kötetek, születtek örömszerző gesztusok, és érezhető volt, hogy munkálkodik bennünk, köztünk, olykor tapasztalhatóan is a szeretetet.

Véletlenül néztem meg a Woyzecket

Régen láttam nyomasztóbb filmet. *Büchner Woyzeck* című drámáját Szász János költötte át filmre a kilencvenes években. Nekem a Woyzeck húsz évvel korábban volt igazán szenzáció. Fodor Tamás mutatta be akkor fél amatőr színészeivel, avantgárdnak mondott rendezésben. A hetvenes években nekem arról szólt a darab: nem lehet, hogy ne lázadjon az ember, ha elnyomatásban él. Szász János meg azt üzenté, hogy ha nyomasztó a kor, még a lázadásunkkal is önmagunkat pusztítjuk. Amikor a gőz szétveti a szelepet, akkor robbanunk. S nem akkor, amikor kellene. Woyzeck kísérleti nyúl, Woyzeck alkatrész a gépezetben, Woyzecket megalázzák, önérzetében megsértik. Úgy szerzi vissza méltóságát, hogy öl. Ám a főhős azt öli meg, akit szeret, s azt, aki még segíteni is próbál neki.

Eszembe jutott egy kollégám, akiben – tapasztaltuk - halmozódott, halmozódott a sérelem, de viccelt, ivott, és jó pofát vágott, elfojtotta a mérget sokáig, s aztán, váratlanul fröccsent ki belőle a láva, s azt égette meg, aki éppen az útjába került, többnyire a vétlent.

Egyébként nagyhatású a film. Ha az ember bírja idegekkel és végignézi, hatása alól sokáig nem kerül ki.

Zsimbinél a kuckósokkal

Zsombori Erzsébet galériájában jöttünk össze, kuckósok. Több mint harmincan. Vendégünk lett volna a művész, eredetileg a törzshelyünkön, a klubunkban. Aztán mi vendégeskedtünk nála, fenn a Várban. Néztük a képeit, a selyemfestményeit, az álomszerű hangulatokat idézőket, a derűre hangolókat, és feldobódtunk. Versek is mondtunk közben, melyekre a képek inspiráltak, meg Erzsébet (Zsimbi) gazdag élete. Erdélyből jött, Kolozsvárról, családi élmények fűzik Dsida Jenőhöz meg a Reményik családhoz, Bonchidán született és élt Zilahon is. Tolultak az emlékek, a művésziek meg a történelmieket. Az ügyvéd apát kitiltják Kolozsvárról, a lánya áttelepül Magyarországra, s az unoka, aki szintén festő, már Stockholmban szüli a dédunokát. Mi mindent megéltünk mi, magyarok! Ezt a szétszóródást festette meg Sors című képén, melynek képeslap változatát mindenki elvihette magával, emlékként.

És Zsimbi, mint egy varázsló, képeivel álmvilágot teremt, s ebben él. Persze, hogy megidéződött Krúdy is, meg Dsida Jenő is. S miközben néztük a képeit, megbékéltünk a szívünkben, s ráhangolódtunk a szeretetre. Egy sanda mondat nem hangzott el az este során. *Mohai Gábor* (Gabi) a születés csodájáról vallott Benjámín versével, meg az alkotás gyermeki örömről Bede Annával, és vágyakozni kezdtünk a klasszikus értékek után, a stabil, a kiszámítható élet után Krúdy Gyulával. És a beszélgetés során, amikor már csoportokban cseverésztünk, azt mondja az egykori tornász bajnoknő, hogy ha tudnánk, ő együtt edzett nyaranta a tatai edzőtáborban a legnagyobbakkal, milyen szelíd, kedves ember volt Dalnoki Jenő, a focista, hűséges a Fradihoz és milyen Istenben bízó volt Papp Laci, a bokszoló. Ha templom mellett mentek el, noha autóval, az elvtársaknak is meg kellett állni, ha Laci be akart menni. S ő be akart menni. És szó esett még Páskándy Gézaról, az íróról, az élet értelméről, meg Beke Pálról, a népművelőről, aztán a halálról, s az egyik Reményik versben az Istenről is.